

THOUGHT AS AN IMPORTANT FACTOR OF NOOSPHERIC INDIVIDUALS' FORMATION

T. G. Tiurina

Nature of human thought as a thin material energetic substance is considered; influence of thought on psychological, physical and spiritual state of an individual, life of society, Earth and Universe is revealed, as well as ways of harmonization of the human thought with use of nergetic approach of the modern post non-classic science.

Key words: *noosphere, biosphere, noospheric individual, noospheric society, personality's spiritual formation, thin material nature of human thought, thought quality and purity, high thoughts, destructive thoughts; creative, destructive energy of human thought.*

Тюріна Тамара Георгіївна – доктор філософії, канд. пед. наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна) E-mail: tamaratyurina@yandex.ua

Turina Tamara Georgiyvna – PhD, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Sociology and Social Work of the National University «Lvivskya Politechnika» (Lviv, Ukraine). E-mail: tamaratyurina@yandex.ua

УДК 378.13:81'243(71)

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ У КАНАДІ

А.С. Ушаков

У статті розглядаються культурологічні засади іношомовної підготовки викладачів у Канаді та окреслюються перспективи впровадження здобутків цієї країни у систему іношомовного навчання українських філологів. Підкреслюється важливість міжкультурного навчання іноземних мов, що передбачає формування цілісної міжкультурної комунікативної компетентності з метою здійснення ефективного іношомовного

спілкування на основі розуміння культурних відмінностей і норм тієї лінгвокультури, що вивчається.

Ключові слова: *іношомовна підготовка, міжкультурне навчання, канадська система освіти.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Реалії сучасного полікультурного суспільства, глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, вимагають переосмислення змісту й методичних принципів підготовки викладача іноземних мов для успішного здійснення ним функціональної педагогічної діяльності. Сучасний стан проблеми формування професійної компетентності викладача іноземних мов у контексті дедалі зростаючої міжкультурної комунікації свідчить про те, що в освітній практиці існує об'єктивне протиріччя між соціальними очікуваннями і фактичним рівнем фахової підготовки студентів факультетів іноземної філології, між змістовим і практичним аспектами цього процесу. На тлі тих процесів, що відбуваються в українському суспільстві – відродження національної самосвідомості, з одного боку, і курс на інтеграцію у світове та європейське співтовариство – з другого, очевидна необхідність адаптації системи вищої освіти нашої країни до світових освітніх стандартів і норм для забезпечення її гармонійного входження в полікультурний освітній простір. Отже, розв'язання цих питань потребує перегляду й модернізації методики професійної підготовки студентів-мовників з метою зменшення відстані між теорією і практикою, наближення випускників мовних вишів до між/полікультурної сфери їх майбутньої професійної діяльності. На нашу думку, одним із шляхів оптимізації системи професійної культурологічної підготовки студента-філолога є розгляд і впровадження перспективного досвіду країн, що обіймають лідерські позиції у сфері мовного навчання. Досвід канадської національної системи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов є особливо цінним з огляду на давню та успішну історію мультилінгвальної практики цієї країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Побіжний огляд наукової літератури дозволяє твердити про значний інтерес дослідників до проблеми культурологічної підготовки фахівця як важливого чинника формування його професійної компетентності. Розглядаючи змістове наповнення поняття «міжкультурна

комунікативна компетенція», Д. Люс'єр наголошує на тому, що «в процесі викладання мов, педагоги, як правило, недооцінюють (між)культурного складника і соціального компоненту комунікації, що безпосередньо стосується результатів навчання, процесу оволодіння мовою, розробки навчальних програм і педагогічних методик» [4, с. 37]. У роботі В. Гаманюк піднімаються деякі аспекти полікультурного навчання й розглядаються основні концептуальні засади дидактики багатомовності в системі іншомовної освіти ФРН [2]; А. Сібгатулліна визначає сутність і компоненти культурологічної компетенції вчителя іноземних мов національної школи [1]; проблема інкорпорації культурного компоненту в зміст іншомовного навчання перебуває у полі зору Дж. Френка [3]. Проте у вітчизняній педагогічній науці ще відчувається брак спеціальних досліджень зарубіжного досвіду формування професійної іншомовної компетентності в аспекті тісного взаємозв'язку мови і культури її носія.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Визначення культурологічного чинника як центрального у вивченні іноземних мов у Канаді спричинило новий погляд на викладання мов й актуалізувало поняття «міжкультурне навчання і викладання мов». Така міжкультурна перспектива підкреслює той факт, що дізнаючись про культуру виучуваної мови та взаємозв'язок культури і мови, студенти також прагнуть вивчати їх власні культури й глибше усвідомлювати культури носіїв обох мов. Міжкультурний підхід до викладання мов передбачає переорієнтацію від вузької лінгвістичної спрямованості іншомовного навчання в напрямку формування цілісної міжкультурної комунікативної компетентності, метою якої є здійснення ефективного іншомовного спілкування відповідно до ситуацій і обставин з урахуванням норм тієї лінгвокультури, що вивчається [5].

Перехід від традиційного навчання іноземних мов до міжкультурного, на думку З. Шемшадсари, сприяє усвідомленню студентами нерозривного та взаємозалежного зв'язку між мовою і культурою та педагогічною культурою як невіддільним складником процесу навчання мов. Це також розвиває міжкультурне бачення в майбутніх учителів, яке в подальшому вплине на їх методику викладання мов і знайде відображення у навчальних програмах [6, с. 98].

Державними стандартами з мовної підготовки вчителів визначаються вимоги щодо рівня володіння ними мовами, де окрім суто

лінгвістичної компетентності наголошується на розумінні мови як «культурного вектора або засобу трансляції культури». Особливо важливим такий акцент є для тих викладачів, які готуються працювати у Квебеку або інших місцях поселення національних меншин, де імміграція розглядається як важливий чинник зростання й поповнення населення [7, с.10]. Виконання ролі зразка мови і культури для своїх учнів вимагається від учителів у великих містах – Торонто, Монреалі, Ванкувері – що характеризуються великою часткою імміграційного населення [7, с. 24].

Метою пропонованої статті є визначення культурологічних засад іншомовної підготовки викладачів у Канаді й окреслення перспектив упровадження здобутків цієї країни у систему іншомовного навчання українських філологів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Важливим аспектом мовної підготовки студентів є не лише розвиток їх лінгвістичних навичок, але й міжкультурної комунікативної компетентності, тобто здатності до ефективної комунікації в багатокультурному канадському суспільстві. Отже, в процесі розробки навчальних програм з іноземних мов велика увага приділяється розумінню мови як засобу комунікації. При цьому основними компонентами комунікативної компетентності визначаються дискурсивна, стратегічна, функціональна, лінгвістична і соціокультурна компетенції. Усі ці компоненти взаємопов'язані та спрямовані на розвиток комунікативних навичок та вмінь студента. Міжкультурна комунікативна компетентність як здатність особистості встановлювати зв'язки з представниками інших культур актуалізує важливість розвитку соціокультурної компетенції і визначає місце культурологічного компоненту на занятті іноземної мови, адже культура пізнається, розуміється та інтерпретується саме в мові. Мова ж, у свою чергу, є одним з найбільш значущих елементів культури, який забезпечує творення всього культурного комплексу, передачу культурних цінностей. Ефективність будь-якої комунікації перш за все визначається успіхом мовної взаємодії, що завжди відбувається в певному соціокультурному контексті. Форма ж і зміст повідомлення зумовлюються тим культурним середовищем, у межах якого відбувається процес комунікації, адже мова є засобом отождення особи з певною етнокультурною групою, засобом встановлення національної ідентичності. Звідси випливає важливість формування

міжкультурної комунікативної компетентності як ефективного інструменту порозуміння між представниками різних етноспільнот. Отже, такий підхід до вивчення мов дозволяє ефективно вирішувати проблему розмаїття культур у Канаді.

Зокрема, факультет лінгвістичних досліджень Торонтського університету вбачає свою місію у тому, щоб сформувати в студентів розуміння того, що мова і культура є невіддільними одне від одного, а вивчення інших культур відкриває нові горизонти. Пріоритетними цілями є формування знань, умінь та навичок з основних дисциплін – літератури, лінгвістики і методики навчання мов; формування лінгвістичного кругозору, комунікативної компетентності, обізнаності в питаннях культури, а також розвиток навичок критичного мислення, що дозволить випускникам університету знайти своє місце в мультикультурному канадському суспільстві, що розвивається в умовах все більшої глобалізації, й тим самим зробити свій професійний внесок у культурну, економічну, політичну та ін. сфери діяльності. Важливим аспектом підготовки майбутніх викладачів іноземних мов є не лише формування умінь і навичок у чотирьох видах мовленнєвої діяльності – говорінні, аудіюванні, читанні й письмі, а й здатності використовувати набуті знання у реальній комунікативній ситуації й адекватно поводитися в культурному середовищі, у якому ця мова використовується [10].

Для прикладу візьмімо програму з курсу англійської мови за професійним спрямуванням, що викладається у Вінніпезькому університеті. Програма передбачає особистісно-орієнтоване навчання англійської мови з метою формування комунікативної компетентності у студентів та здатності використовувати набуті знання за своїм фахом. Серед основних завдань курсу є також «підвищення культурного рівня та вдосконалення міжкультурної компетенції» [11].

Університет Калгарі пропонує низку магістерських програм, присвячених поглибленому вивченню мов і культур, зокрема програму «Мови і культурне розмаїття», метою якої є підготовка студентів для здійснення досліджень з різних аспектів мовного та культурного розмаїття, особливо у сфері викладання мов (англійської, французької, аборигенних мов, іспанської, китайської, японської тощо) мови і двомовної освіти. Культурологічний підхід до навчання мов здійснюється шляхом інтегрованого навчання й установалення міждисциплінарних зв'язків, що простежується на прикладі такої комплексної дисципліни, як «Мова, література і культурні

дослідження». Метою дисципліни є допомогти студенту вибудувати глибоке розуміння культури на основі мови і літератури цієї культури, розуміти і цінувати культурне розмаїття людського суспільства, яке стає все більш глобалізованим. Усвідомлення різних культур членів канадського крос-культурного суспільства допомагає не лише зберегти цінні артефакти і прояви цієї культури, а й сприяє кращому порозумінню і співпраці між представниками різних етноспільнот у щоденному житті [9].

Варто зазначити, що Канада є однією з провідних неєвропейських країн, які розглянули можливість прийняття та адаптації «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти; вивчення, викладання, оцінювання» (Рада Європи, 2001) у своєму унікальному освітньому контексті. З кінця 2000-х років, канадські освітні та урядові установи, що займаються питаннями мовної освіти, внесли пропозиції щодо можливості та доцільності інтеграції сфери зміст національної мовної освіти, поклавши в основу мультилінгвальність і полікультурність як фундаментальні засади. Принцип мультилінгвальності передбачає можливість вивчення багатьох мов для реалізації освітніх і культурних потреб представниками національних меншин; принцип полікультурності полягає у вихованні толерантності, взаємного сприйняття культур і формуванні навичок ефективної взаємодії у полікультурному суспільстві. Таким чином, мовна політика Канади спрямована на підготовку полікультурної мовної особистості, готової до сприйняття та визнання спільної загальнодержавної системи норм та цінностей, що пов'язані з усвідомленням національної ідентичності в органічному зв'язку з ширшою крос-культурною спільнотою. Численні канадські інституції різних адміністративних рівнів мають спільне бачення щодо популяризації мов і культур, у тому числі урядові організації, університети та інші навчальні заклади, професійні асоціації. Триває плідна співпраця Європейського центру сучасних мов (the European Centre for Modern Languages) та Канадським інститутом офіційних мов і білінгвізму (the Canadian Official Languages and Bilingualism Institute) в Оттаві, результатом якої є запровадження низки проєктів, зокрема «Рекомендацій з плюралістичних підходів до вивчення мов і культур» (The Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures). Метою цього проєкту є розробка мультилінгвальної і мультикультурної концепції відповідно до «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти; вивчення,

викладання, оцінювання» й методична підтримка процесу формування відповідних мовних компетенцій.

Таким чином, міжкультурне навчання мов – це поєднання концептів мови, культури і освіти в єдиному навчальному підході, адже це взаємопов'язані між собою поняття. Міжкультурне навчання мов передбачає розвиток у студентів розуміння їх власної мови і культури у відношенні до виучуваної мови і культури її носія, вироблення рефлексивного ставлення до мовно-культурного розмаїття у світі і місця, яке займає та чи інша мова в культурі. За такого підходу, викладання мови набуває ознак це інтра- та інтерособистісного процесу, який дає розуміння того, як мови і культури впливають на сприйняття людиною навколишнього середовища і зрештою утворюють її картину світу. Загалом метою міжкультурного навчання мов є розвиток міжкультурної чутливості, толерантності та поваги до рідної й інших мов і культур. На індивідуальному рівні досягаються завдання розвитку студента як особистості, яка знає і спілкується двома і більше мовами, чий комунікативні потреби і ресурси значно ширші ніж у монолінгвального мовця. Тому багатьма програмами підготовки філологів в канадських університетах передбачено формування в студентів процедурних знань, необхідних для сприйняття, оцінки та адекватної реакції на мовну і культурну варіативність у полікультурному світі шляхом активізації процесів логічного висновування, порівняння, інтерпретації, обговорення, аргументації, що виходить за межі навчання однієї дисципліни. Відповідно, студентам пропонуються завдання для розвитку вмінь цілеспрямовано використовувати мову у контексті взаємодії з різними людьми, в роботі з текстами та технологіями; для розвитку індивідуального підходу до розуміння мовних і культурних відмінностей, вмінь визначати культурно зумовлені особливості людської поведінки. З метою формування процедурних знань, навичок та вмінь також передбачено навчити майбутнього філолога брати участь в інтерактивних видах діяльності – дискусіях, диспутах, бесідах та ін., формувати ініціативність мовлення, вчити досліджувати різні культурні концептуальні системи, визначати межі мов і культур, розглядаючи їх в компаративному світлі, розуміти значення соціальної взаємодії в міжкультурній комунікації тощо. Готовність до сприйняття культурних поглядів інших людей, децентрація від своєї культурної позиції і відкритість для міжкультурного спілкування – якості, які складають професіограму сучасного викладача іноземних мов.

Міжкультурне мовне навчання є динамічним процесом, який залучає студентів до міжкультурної взаємодії в пошуках свого місця у міжкультурному просторі, власної ідентичності. Ще одним важливим аспектом є розвиток навичок рефлексії, яка є невіддільною частиною міжкультурного мовного навчання. У такий спосіб студенти вчаться визначати власні можливості, аналізувати успіхи і невдачі, планувати свій процес навчання, формувати відповідальність за свої дії як учасника міжкультурного спілкування. Отже, міжкультурне навчання ґрунтується на фундаментальних принципах, що враховуються при розробці навчальних програм і доборі педагогічних методів і засобів навчання. Серед них є такі: активне конструювання системи знань у соціокультурному контексті (вивчення мови і культури через активне залучення студента до цього процесу); встановлення зв'язків між рідною та іноземною мовами і культурами (проведення паралелей, реорганізація і поглиблення набутих знань); соціальна взаємодія (подолання культурних кордонів); рефлексія (критичний, конструктивний аналіз мовно-культурних відмінностей); відповідальність (особистий внесок у розвиток крос-культурної комунікації).

Ми переконані, що імплементація канадського досвіду міжкультурного навчання в систему підготовки викладачів іноземних мов в українських вишах сприятиме збагаченню професійно-педагогічних функцій майбутніх філологів, їх готовності до здійснення ефективної комунікації на міжкультурному рівні, актуалізує питання вироблення стратегій міжкультурного спілкування, забезпечить реалізацію виховної функції цього процесу, а саме виховання поваги до власних культурних норм і цінностей, а також норм, прийнятих в інших культурах, усвідомлення власної культурної ідентичності. За таких умов зростатиме попит на педагогічну професію в Україні, формуватиметься позитивний імідж викладача нового типу, що відповідає потребам сучасного суспільства, яке прямує в напрямку розширення і зміцнення міжкультурних зв'язків.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, культурологічними засадами іншомовної підготовки викладачів у Канаді є здійснення міжкультурного навчання на всіх рівнях підготовки фахівців, інтеграція культурного компоненту у зміст мовної освіти, міждисциплінарний підхід до формування комунікативної компетентності майбутніх філологів, що є не лише процесом засвоєння

певної суми лінгвістичних знань, а процесом формування цілісної системи професійно значущих умінь і навичок, серед яких визначальними вважаються готовність і здатність ефективно спілкуватися з представниками інших культур, усвідомлюючи мовну і культурну специфіку такої комунікації й визначаючи особливості мовної поведінки і відповідний спосіб мислення. Звичайно, впровадження міжкультурного підходу потребує подальшого розвитку й конкретизації у контексті національної системи освіти, прописаності у навчальних програмах, відображення в підручниках і методичних матеріалах, що визначає перспективність подальших досліджень у зазначеному напрямку.

Література

1. Гаманюк В. А. Іншомовна освіта Німеччини у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів: теорія і практика: монографія / В. А. Гаманюк. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2012. – 376 с.
2. Сибгатуллина А.А. Формирование культурологической компетенции будущего учителя иностранного языка национальной школы : диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.08 / Сибгатуллина Альфия Ашрафулловна. – М., 2009. – 202 с.
3. Frank, J. Raising Cultural Awareness in the English Language Classroom / J. Frank // teaching English Forum. – 2014. – №4. – P. 2-35.
4. Lussier, D. Language, Thought and Culture: Links to Intercultural Communicative Competence / D. Lussier // Canadian and International Education. – 2011. – Vol. 40: Iss. 2. – P.34-60.
5. Rivers, J. An introduction to the concept of intercultural communicative language teaching and learning: A summary for teachers / J. Rivers. – Victoria, NZ: School of Linguistics and Applied Language Studies, Victoria University of Wellington, 2010. – 41 p. 6. Shemshadsara, Z. G. Developing Cultural Awareness in Foreign Language Teaching / Z. G. Shemshadsara // English Language Teaching. – 2012. – Vol. 5, No. 3. – P. 95-99.
7. Speaking for Excellence: Language Competencies for Effective Teaching Practice. – Council of Ministers of Education, Canada, Human Resources and Skills Development Canada, 2013. – 114 p.
8. The Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://carap.ecml.at/CARAP/tabid/2332/language/en-GB/Default.aspx>
9. Toronto University. Department of Language Studies. – [Official website]. – Mode of access: <http://www.utm.utoronto.ca/language-studies/department-language-studies>

University of Calgary. M.A. Languages and Diversity. – [Official website]. – Mode of access: <http://www.mastersportal.eu/studies/64972/languages-and-diversity.html>

11. University of Winnipeg. English language program overview. – [Official website]. – Mode of access: <http://www.uwinnipeg.ca/elp/esp/overview.html>

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ В КАНАДЕ

А. С. Ушаков

В статье рассматриваются культурологические основы иноязычной подготовки преподавателей в Канаде и намечаются перспективы внедрения достижений этой страны в систему иноязычного обучения украинских филологов. Подчеркивается важность межкультурного обучения иностранных языков, что предполагает формирование целостной межкультурной коммуникативной компетентности с целью осуществления эффективного иноязычного общения на основе понимания культурных различий и норм той лингвокультуры, что изучается.

Ключевые слова: иноязычная подготовка, межкультурное обучение, канадская система образования

CULTURAL FOUNDATIONS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHER TRAINING IN CANADA

A.S. Ushakov

The article examines the cultural foundations of foreign language teacher training in Canada and outlines the prospects for the introduction of the achievements of this country into the system of foreign language training of Ukrainian philologists. Stressed is the importance of intercultural learning of foreign languages, which involves the formation of a comprehensive intercultural communicative competence for effective foreign language communication based on understanding of cultural differences and norms of the linguaculture that is studied.

Keywords: foreign language training, intercultural learning, Canadian education system.

Ушаков Артем Сергійович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк). E-mail: artem.s.ushakov@gmail.com

Ushakov Artem Sergiyovych - Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Foreign Languages of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: artem.s.ushakov@gmail.com